

Спеціалізованій вченій раді Д 14.053.01
у Житомирському державному
університеті імені Івана Франка

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата педагогічних наук, доцента, заступника декана факультету психології з навчальної та виховної роботи

Москаленко Алли Миколаївни

на дисертацію **Толстової Ольги Вікторівни**

**“Технологія підготовки майбутніх учителів до гуманітаризації
математичної освіти учнів основної школи”**,

поданої на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук за спеціальністю

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Одним із основних напрямів розвитку сучасної педагогічної науки і практики є розвиток гуманітарної парадигми освіти, що у свою чергу потребує трансформації системи професійної підготовки вчителів-предметників орієнтованих на “світ учня”, на “олюднення знань”.

Підкреслюючи актуальність теми дисертаційного дослідження Толстової Ольги Вікторівни погодимося зі здобувачкою, що сьогодення потребує оновлення звичних моделей трансляції математичних знань учням основної школи; що важливими характеристиками процесу гуманітаризації математичної освіти учнів основної школи є не лише озброєння учнів системою математичних знань і вмінь, а й забезпечення усвідомлення ними значущості математичних знань і вмінь для особистісного розвитку, зокрема цілісного орієнтування у світі з позицій своїх інтересів для оптимізації відношень з природою, технікою, загалом існування в соціумі.

Актуальність теми підтверджується також і тим, що роботу виконано в межах теми науково-дослідної роботи кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка "Формування професійної компетентності майбутнього вчителя в умовах Європейської інтеграції" (Державний реєстраційний номер 0110 U 002110).

Дисертаційне дослідження Толстової Ольги Вікторівни має чітку, логічну структуру, воно складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність забезпечується чіткістю окреслених кваліфікаційних ознак дослідження – метою, визначеними об'єктом і предметом дослідження; підтверджується коректністю постановки розглянутих завдань, обґрунтованістю комплексу дослідницьких методів, адекватних меті та завданням роботи. Так, для вивчення філософської, психолого-педагогічної, навчально-методичної літератури та нормативних документів відповідно до об'єкта та предмета дослідження, проведення аналізу базових понять та виявлення взаємозв'язків між ними дисертанткою використовувалися аналіз, синтез, порівняння, узагальнення; для визначення готовності вчителів математики та студентів до зазначеного виду діяльності на різних етапах

дослідження – анкетування, спостереження, опитування, бесіда, самооцінка, тестування); для перевірки ефективності впровадження розробленої педагогічної технології – констатувальний, діагностувальний і формувальний експерименти; для проведення аналізу отриманих результатів на основі встановлення кількісних показників оцінювання досліджуваного явища та підтвердження їх вірогідності – методи математичної статистики. Використані методи взаємодоповнювали один одного та забезпечили можливість комплексного пізнання предмета дослідження.

Новизна фактів, одержаних результатів проведеного дослідження, полягає в тому, Толстою Ольгою Вікторівною вперше виявлено і систематизовано етапи розвитку ідей гуманітаризації; доведено доцільність підготовки до гуманітаризації математичної освіти через наскрізне поетапне впровадження гуманітарної складової у зміст і способи організації навчально-пізнавальної та позанавчальної діяльності; здійснено класифікацію гуманітарно орієнтованих локальних технологій навчально-виховного процесу; теоретично обґрунтовано авторську технологію підготовки майбутніх учителів до гуманітаризації математичної освіти учнів основної школи; визначено структуру, критерії, показники та рівні готовності студентів-математиків до зазначеного виду діяльності. Дисертанткою вдосконалено зміст, форми, методи і засоби підготовки майбутніх учителів до гуманітаризації математичної освіти; уточнено сутність та взаємозв'язок понять “гуманізм”, “гуманістичний”, “гуманізація”, “гуманітарний”, “гуманітаризація”, “гуманітаризація освіти”, “гуманітаризація математичної освіти”, “підготовка майбутнього вчителя до гуманітаризації математичної освіти учнів основної школи”, “готовність майбутнього вчителя до гуманітаризації математичної освіти учнів основної школи” та “технологія підготовки майбутніх учителів до гуманітаризації математичної освіти учнів основної школи”. У дослідженні подальшого розвитку набули способи вдосконалення змісту та організаційних форм, що забезпечують послідовну підготовку студентів-математиків до ефективного використання ідей гуманітаризації в майбутній педагогічній діяльності.

Дослідження Толстої Ольги Вікторівни має беззаперечно і практичне значення; визначається впровадженням технології підготовки майбутніх учителів до гуманітаризації математичної освіти учнів основної школи та факультативу “Технологія гуманітаризації навчально-виховного процесу”, розробкою методичного забезпечення та методичного посібника “Локальні технології гуманітаризації математичної освіти учнів основної школи”. Презентований дисертанткою авторський досвід реалізації технології гуманітаризації математичної освіти може бути корисним для організації та проведення занять з різних навчальних предметів, позанавчальної виховної діяльності, психолого-педагогічної практики у процесі професійної підготовки вчителів, а також у процесі викладання природничо-математичних дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах.

Апробація результатів дослідження є достатньою. Основні наукові положення та практичні рекомендації дослідження обговорювалися на наукових зібраннях різного рівня, а саме: міжнародних, всеукраїнських, регіональних науково-практичних конференціях (22); науково-методологічних семінарах

кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка (7), під час проведення майстер-класів для вчителів шкіл міста Житомира (3).

Результатами дослідження дисертанткою презентовано у 27 друкованих працях: у провідних фахових виданнях України (5), у зарубіжних науково-педагогічних фахових збірниках (2), у збірниках наукових праць і матеріалів науково-практичних конференцій (19), методичному посібнику (1).

Толстова Ольга Вікторівна провела значну роботу з теоретичного аналізу наукової літератури з проблеми дослідження. Нею ґрунтовно опрацьовано 374 джерел різного характеру, з яких 12 іноземною мовою, що свідчить про ґрунтовну обізнаність автора з різними поглядами як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників щодо досліджуваної проблеми.

У першому розділі “Теоретичні основи гуманітаризації математичної освіти” (стор.11-63) Толстова Ольга Вікторівна здійснила ґрунтовний аналіз проблеми дослідження. На основі систематизації термінологічного апарату дослідження дисертанткою сформульовано визначення основного ключового поняття дослідження “гуманітаризація математичної освіти” як спеціально організований процес, в якому система навчально-виховних заходів спрямована на реалізацію гуманістичних і гуманітарних ідей під час викладання курсу математичних дисциплін та позанавчальної виховної діяльності. Дослідницею доведено, що ефективність її здійснення в основній школі залежить від урахування майбутніми вчителями особливостей змісту, навчального навантаження, способів організації пізнавальної діяльності, специфіки викладання навчальних предметів природничо-математичного циклу, психолого-педагогічних особливостей учнів окресленого вікового періоду; простежено становлення і розвиток ідей гуманітаризації з давніх часів до сьогодення, виділено етапи, в межах яких вона розглядалася; розкрито багатоаспектність й міждисциплінарний статус проблеми гуманітаризації освіти і її цілісності; виділено основні напрями, що забезпечують гармонійну взаємодію всіх компонентів педагогічної системи.

Науково-аналітичний підхід свідчить про глибоке розуміння дослідницею проблеми, знання відповідної джерельної бази. В цілому аналізуючи джерельну базу дослідження Толстова Ольга Вікторівна виявила високий рівень наукової компетентності, коректність у використанні джерел, продемонструвала власну точку зору, належну наукову та професійну етичність при аналізі поглядів інших дослідників.

У другому розділі “Розробка технології підготовки майбутніх учителів до гуманітаризації математичної освіти учнів основної школи” (стор. 64-122) Толстова Ольга Вікторівна у результаті розгляду проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя до гуманітаризації математичної освіти у технологічному аспекті виділила та проаналізувала основні тенденції її розвитку. Авторська технологія розглядається дослідницею як особлива організація гуманітарно орієнтованої професійної підготовки майбутніх учителів математики, що сприяє формуванню гуманітаризованих знань, умінь, навичок, професійно-особистісних якостей, свідомості та мислення, а готовність майбутнього вчителя до гуманітаризації математичної освіти учнів основної школи як складне структурне утворення, що включає сформованість загально-професійних, спеціально-професійних і гуманітарно-технологічних знань, умінь і навичок,

професійно-особистісних якостей та емоційно-ціннісного ставлення до зазначеної діяльності.

Особливий науковий інтерес, у контексті окресленої теми дослідження, має третій розділ (стор. 123-184), оскільки саме в цьому розділі дисертантка презентує ефективність впровадження розробленої технології підготовки майбутніх учителів до гуманітаризації математичної освіти учнів основної школи. Аналіз та узагальнення результатів формувального етапу експерименту засвідчили позитивну динаміку кількісних і якісних змін у структурних компонентах готовності до гуманітаризації математичної освіти в експериментальних групах порівняно з контрольними.

Зміст дисертаційного дослідження виважений і логічно послідовний, відповідає темі, повністю розкриває сутність проблеми. Достатньо кваліфікований науковий стиль і переконливість свідчать про самостійну завершеність дослідницької роботи, оскільки мета досягнута, завдання виконано. Представлені в дисертації таблиці (14) і рисунки (9) розкривають і уточнюють фактологічний матеріал. Висновки є змістовними, відображають основні наукові результати, відзначаються достовірністю та достатнім науковим обґрунтуванням. У них досить повно, послідовно, логічно й аргументовано подано результати виконаного дослідження, а також рекомендації щодо використання результатів дослідження, окреслено перспективи дослідження проблеми. Вище викладене дає підстави стверджувати, що автор володіє вміннями аналізувати й синтезувати науковий і практичний матеріал та формулювати теоретично та методологічно обґрунтовані висновки. Дисертація оформлена відповідно до вимог, встановлених для дисертаційних робіт.

Автореферат повністю відповідає змісту дисертації, належним чином репрезентує її основні положення. Основний зміст дисертаційної роботи викладено на сторінках 6-15 автореферату. Стиль викладу матеріалу науковий.

Оцінюючи дисертаційне дослідження Толстової Ольги Вікторівни в цілому позитивно і як таке, що має наукову новизну, теоретичне і практичне значення, вважаємо за необхідне висловити зауваження та побажання:

1. Оскільки у дослідженні простежується тісний зв'язок проблеми гуманітаризації та гуманізації математичної освіти, то доцільно було б, на нашу думку, у першому розділі представити більш глибокий аналіз поняття "гуманізація".

2. Розділ 2 набув би більшої значущості, як би у параграфі 2.2 під час опису авторської технології дисертантка надала більш детальне пояснення змісту гуманітарно орієнтованих повідомлень і завдань (з конкретними прикладами) в контексті математичної освіти учнів основної школи, а також вимог та рекомендацій щодо способів їх конструювання.

3. Окреслюючи в роботі можливості розв'язання гуманітаризованих задач методом математичного моделювання, доцільно було б, на нашу думку, детально описати особливості зазначеного методу та навести алгоритм його використання.

4. У дисертаційній роботі дисертанткою звертається увага на включення студентів у творчу діяльність з пошуку та власного створення локальних технологій гуманітаризації. На нашу думку, варто було б представити такі студентські напрацювання в додатках дисертації.

Зазначені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, не знижують теоретичного та практичного значення здійсненого Толстовою Ольгою Вікторівною дослідження, не впливають на загальний позитивний висновок рецензованої дисертації, не зменшують вагомість наукового внеску дисертантки в педагогічну науку і практику.

Аналіз дисертації дає підстави для висновку: дисертаційне дослідження **Толстової Ольги Вікторівни** на тему: **“Технологія підготовки майбутніх учителів до гуманітаризації математичної освіти учнів основної школи”** є самостійно виконаним, завершеним, містить нові науково обґрунтовані результати, які мають важливе значення для подальшого розвитку педагогічної науки, відповідає вимогам п.п. 9, 11, 12, 13 “Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 року (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 року та № 1159 від 30.12.2015 року), які висуваються до кандидатських дисертацій, а його авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Кандидат педагогічних наук, доцент,
заступник декана факультету психології
з навчальної і виховної роботи
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

А. М. Москаленко